

INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE

**Cu titlul de manuscris
C.Z.U.343.123 (043.2)**

PÂNTEA Andrei

**BĂNUIALA REZONABILĂ: CADRUL PROCESUAL PENAL
NAȚIONAL ȘI JURISPRUDENȚA CURȚII EUROPENE
PENTRU DREPTURILE OMULUI**

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Specialitatea 554.03 – Drept procesual penal

CHIȘINĂU, 2018

Teza a fost elaborată în cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice.

Conducător științific:

CUȘNIR Valeriu, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

Referenți oficiali:

DOLEA Igor, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

ROMAN Dumitru, doctor în drept, conferențiar universitar.

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. ULIANOVSKI Xenofon, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar.
2. BERLIBA Viorel, **secretar științific**, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar.
3. BRÎNZĂ Sergiu , doctor habilitat în drept, profesor universitar.
4. SEDLEȚCHII Iurie, doctor în drept, profesor universitar.
5. ULIANOVSKI Gheorghe, doctor în drept, conferențiar universitar.
6. MORARU Victor, doctor în drept, profesor universitar.
7. VÎZDOAGĂ Tatiana, doctor în drept, conferențiar universitar.
8. OSOIANU Tudor, doctor în drept, conferențiar universitar.

Susținerea va avea loc la data de 28.06.2018 ora 15.00 în ședința Consiliului Științific Specializat D 18.554.03– 03 din cadrul Institutului de Cercetări Politice și Juridice pe adresa: bd. Ștefan cel Mare și Sfint,1 Chișinău MD 2001, Republica Moldova, sala 109.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate pe pagina oficială a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Academiei de Științe a Republicii Moldova.

Autoreferatul a fost expediat la data de 28.05.2018.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat

BERLIBA Viorel,
doctor habilitat în drept,
conferențiar universitar

Conducător științific

CUȘNIR Valeriu,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Autor

PÂNTEA Andrei
©Pântea Andrei, 2018

REPERELE CONCEPTUALE ALE LUCRĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Actualitatea problemei bănuielii rezonabile este confirmată și de reflectarea programelor guvernamentale a fenomenului dat ca pe o manifestare socială periculoasă și negativă. Utilizarea oficială a termenului de „bănuială rezonabilă” se motivează prin existența viziunilor conceptuale distincte. Problema rezultă din nivelul scăzut al culturii juridice a cetățeanului, societății și organelor abilitate ale statului în întregime, generat de predispoziții social–psihologice și politice. Trăsătura specifică bănuielii rezonabile o constituie, în opinia noastră, nu atât capacitatea de a bănuși, suspecta pe cineva de comiterea unei infracțiuni, ci conceptul de a bănuși rezonabil pe acel cineva, cu alte cuvinte capătă importanță nu atât bănușirea ci rezonabilitatea bănușirii unui subiect de comitere a unei infracțiuni.

Îmbunătățirea sistemului juridic din Republica Moldova se realizează, mai presus de toate, pentru a consolida garanțiile drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în cadrul procedurilor penale, și aduce în prim-plan problema statutului participanților în procesul penal. Din multitudinea subiecților la un proces penal, la moment, bănușitul este cel ce ridică cele mai multe întrebări, deoarece anume la etapa bănușelii, după cum ne demonstrează practica, se încălcă cel mai des drepturile persoanei. Principalul motiv fiind lipsa de reglementare normativă a procedurii penale la etapa bănușelii.

Modificările efectuate în ultimii ani în ceea ce privește statutul bănușitului așa ca: extinderea dreptului la apărare, controlul jurisdicțional al reținerii, ș.a. nu au eliminat cauzele problemei – bănușiala ca o instituție a procesului penal rămâne în esență acea „pată albă” în legislația procesual penală.

Practica organelor de investigație a ridicat în legătură cu conceptul de bănușială rezonabilă atât de multe întrebări, la care Codul de procedură penală nu oferă răspunsuri. Vom enumera doar unele dintre ele. Legea nu conține o definiție expresă a bănușelii, oferindu-ne doar posibilitatea de a o concepe din definiția bănușitului, prevăzută de art. 63 CPP al Republicii Moldova: „Bănușitul este persoana fizică față de care există anumite probe că a săvârșit o infracțiune pînă la punerea ei sub învinuire”. Această abordare a conceptului de bănușială nu dezvăluie adevărata sa natură, în primul rând, pentru că bănușiala este formulată prin intermediul constrângerii, mai ales că nu constrângerea este cea care ar sta la baza apariției bănușelii, ci invers bănușiala poate impune o măsură de constrângere, pe de altă parte, reținerea bănușitului și utilizarea unei măsuri de constrângere față de acesta nu este exhaustivă tuturor situațiilor în care o persoană cade sub suspiciunea organelor de urmărire penală. Actuala lege procesual penală nu

menționează punctele de referință de la care începe bănuială, ea nu oferă un act juridic prin care unei persoane i se conferă statutul de bănuț/calitatea și greutatea specifică probatoriului, ea nu conține exact începutul perioadei de existență a persoanei bănuite; nu prevede forma de scoatere de sub incidența bănuțelii, dacă aceasta nu s-a confirmat etc. Ca rezultat al imperfecțiunilor existente în legislația procesual penală, sunt afectate ambele părți implicate la etapa de bănuire, atât autoritățile de urmărire penală precum și persoana ce a fost bănuț. Organele de urmărire penală completează vidul juridic existent prin metodele și mijloacele generate de practică, și care de cele mai multe ori nu oferă eficiența procedurii penale și nu îndeplinește cerințele de protecție a drepturilor și intereselor individului, iar persoana bănuț interacționează cu un oarecare arbitrar din partea organelor de drept. Necesitatea de completare a cunoștințelor deja existente și efectuarea de noi cercetări juridice, teoretice și practice legate de geneză, esență, și formele de manifestare a bănuțelii rezonabile în cadrul societății contemporane determină relevanța subiectului tezei. Toate cele menționate mai sus au determinat actualitatea temei date.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei constă în abordarea complexă a bănuțelii rezonabile prin prisma reglemăntărilor din Codul de procedură penală al Republicii Moldova și a Convenției Europene pentru Drepturile Omului, dar și a normelor similare din legislația altor state, urmărindu-se ca finalitate de a contribui la aplicarea corectă și uniformă a legii, dar și la perfecționarea cadrului de reglementare în materie, prin propuneri *de lege ferenda*.

În vederea realizării acestui scop au fost trasate următoarele **obiective**:

- Analiza legislației procesual – penale naționale și a altor state privind bănuțala rezonabilă;
- Identificarea prin intermediul analizei legislației procesual – penale a unei baze metodologice de studiere a instituției bănuțelii rezonabile;
- Determinarea semnificației bănuțelii rezonabile în cadrul procesului penal;
- Identificarea esenței și accepțiunilor bănuțelii rezonabile;
- Cercetarea bănuțelii rezonabile prin prisma temeiului răspunderii penale;
- Elucidarea efectelor și limitelor bănuțelii rezonabile;
- Stabilirea particularităților bănuțelii rezonabile în cadrul activității speciale de investigații;
- Analiza și caracteristica dreptului la apărare prin prisma bănuțelii rezonabile;
- Cercetarea jurisprudenței CtEDO în materia bănuțelii rezonabile;
- Identificarea cauzelor și condițiilor violării dreptului la libertate și siguranță în Republica Moldova;

– Analiza și evaluarea reglementărilor privind bănuiala rezonabilă în legislația altor state aparținând diferitor sisteme de drept.

Suportul metodologic al lucrării. La realizarea studiului au fost utilizate mai multe metode de cercetare, și anume: *metoda istorică*, care a constat în analiza bănuielii rezonabile prin prisma evoluției reglementărilor aferente; *metoda analizei*, adică examinarea critică a doctrinei procesual penale referitoare la bănuiala rezonabilă; *metoda sistematică*, prin cercetarea premiselor ce au stat la baza stabilirii elementelor bănuielii rezonabile; *metoda clasificării*, care a permis clasificarea raporturilor procesual-penale în baza unor criterii diverse; *metoda comparativă*, care reflectă studiul comparativ al legislațiilor procesual penale în materia bănuielii rezonabile; *metoda logică*, care a constat în aplicarea regulilor și categoriilor logicii juridice la interpretarea normelor dreptului pozitiv. Studiul comparat a vizat analiza și evaluarea normelor procesual penale, în tangență cu subiectul tezei, din legislația României, Republicii Moldova, Federației Ruse, Germaniei, Franței, Norvegiei, Marii Britanii, S.U.A. și altor state, surselor doctrinare în domeniu, fapt care a contribuit la desprinderea și formularea unor recomandări pentru perfecționarea cadrului de reglementare.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute derivă din abordarea conceptuală a bănuielii rezonabile în dreptul procesual penal, a limitelor, efectelor și specificului acesteia la diferite etape ale procesului penal, or teza reflectă o cercetare științifică complexă realizată prin prisma legislației Republicii Moldova în domeniu, a altor state și jurisprudenței CtEDO, relevând elementele esențiale ale bănuielii rezonabile, corelaționarea bănuielii rezonabile cu instituția bănuitului, cu temeiul urmăririi penale, cu dreptul la apărare, cu alte principii ale procesului penal, urmărindu-se perfecționarea și eficientizarea cadrului procesual-penal.

Elementele de noutate ale prezentei cercetări se regăsesc într-un șir de rezultate științifice originale, printre care pot fi remarcate:

- Interpretarea științifică a bănuielii rezonabile ca concept generic, ca formă și conținut, principalele caracteristici;
- Cercetarea și stabilirea interconexiunilor dialectice de conținut ale bănuielii rezonabile, suspiciunii și motivelor verosimile;
- S-a elucidat majoritatea abstracțiilor teoretice ce constituie baza teoretico – metodologică a definiției bănuielii rezonabile și a altor concepte similare, propunându-se propria definiție;

– S-a determinat baza normativ-juridică pentru realizarea unei imagini clare a situației actuale în domeniul legislativ, ce vizează bănuiala rezonabilă în diferite state ale lumii;

– S-a cercetat un set de abordări teoretice și practice privind examinarea bănuielii rezonabile în contextul corelației dintre dreptul obiectiv și dreptul subiectiv, uzul și abuzul de drept în contextul realizării dreptului;

– S-a constatat că bănuiala rezonabilă este condiționată de conținutul și obiectivele activității procesual penale și are ca scop indicarea statutului (a relației juridice) stabilite între organul de urmărire penală pe de o parte și cetățeanul pe de altă parte, în cursul investigației preliminare în implicarea persoanei la infracțiunea în circumstanțe care exclud posibilitatea de a fi acuzat;

– Geneza bănuielii rezonabile, adică procesul de formare a acesteia, legalizarea și verificarea într-un anumit caz penal este un sistem logic de etape succesive, ce includ:

- recepționarea unei informații;
- analiza ei juridică;
- formarea bănuielii, adică identificarea elementelor sale componente: fapta infracțională, comiterea acesteia de o persoană concretă și desigur vinovăția acestei persoane.
- realizarea formală a bănuielii;
- verificarea bănuielii în scopul confirmării sau infirmării ei.

– Bănuiala rezonabilă reprezintă un element de bază a procesului penal privind atragerea persoanei la răspundere penală, deținând locul unei etape preliminare și jucând rolul unei ipoteze rezonabile cu privire la comiterea infracțiunii de persoana dată. Bănuiala rezonabilă are unele proprietăți comune cu acuzația:

- înaintarea față de bănuț a bănuielii, care, de facto, reprezintă afirmarea din partea organelor de drept a implicării la comiterea faptei, cu indicarea încadrării juridice a ei;

- existența unui statut special – cel de bănuț, cu o poziție procesual ce are multe similitudini cu cel de acuzat;

- posibilitatea aplicării bănuțului unor măsuri de constrângere;
- dreptul bănuțului la fel ca și al acuzatului, la apărare.

– Motivele bănuielii sunt datele reale (informații), indicând implicarea unei persoane la comiterea crimei. În cadrul procedurii penale temei pentru apariția unei bănuieli rezonabile sunt: referința la o persoană în decizia pentru pornirea urmăririi penale, autodenunțul, prezența

în cauza penală a probelor ce indică spre individ ca participant al unei infracțiuni, existența unor alte date ce dovedesc implicarea individului la comiterea infracțiunii;

– S-au făcut unele concluzii și recomandări prezentate parțial în contextul capitolelor, dar mai ales la finele lucrării, privind eficientizarea activității procesual – penale la etapa bănuirii, fapt ce demonstrează existența unor probleme actuale și necesitatea de a cerceta ulterior această instituție juridică.

Problema științifică importantă soluționată prin cercetarea realizată constă în abordarea doctrinară și normativă a bănuirii rezonabile în dreptul procesual penal, analiza și evaluarea reglementărilor privind bănuiala rezonabilă din Codul de procedură penală al Republicii Moldova în coroborare cu exigențele CEDO, cu legislația similară a altor state, urmărind ca efect contribuția la aplicarea corectă și uniformă a legislației procesual penale, dar și la perfecționarea reglementărilor normative naționale în acest domeniu.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă. Semnificația teoretică a prezentului studiu rezidă din investigarea detaliată a tuturor elementelor care formează conținutul bănuirii rezonabile, iar rezultatele obținute în cadrul acesteia vor contribui la îmbunătățirea reacției sociale a statului contra infracțiunilor, inclusiv la înlăturarea unor lacune de abordare a problematicii acestei instituții, motiv pentru care au fost elaborate propuneri de lege ferenda privind perfecționarea cadrului normativ existent în domeniu. Punerea în aplicare practică a conceptului bănuirii rezonabile va îmbunătăți în mod semnificativ întreaga procedură penală, în special la fazele inițiale ale investigației. Acest fapt, la rândul său, ar trebui să contribuie la consolidarea garanțiilor drepturilor și intereselor legitime ale unui bănuit într-un proces penal. Cercetarea implică valențe din mai multe perspective: necesitatea acoperirii unor elemente de investigație științifică, utilității acestui studiu în activitatea didactică, la ajustarea normativului procesual-penal și penal conform cerințelor și spiritului dispozițiilor normative ale CEDO.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în posibilitatea aplicării rezultatelor în activitatea organelor de drept, organelor de creație legislativă cu scopul perfecționării cadrului normativ în vigoare. Sugestiile elaborate în cadrul cercetării, concluziile și recomandările pot fi utilizate atât în procesul de elaborare a curriculei universitare, cât și în procesul de desfășurare a cursurilor de Drept procesual penal, Drept penal ș.a.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Materialele cercetării și-au găsit reflectare în publicațiile autorului la tema tezei, în referatele expuse la ședințele unității departamentale de cercetare, iar rezultatele principale ale cercetării au fost prezentate în cadrul comunicărilor științifice ale autorului la diverse conferințe teoretico-practice, cele mai importante fiind:

1. *Accepțiunea bănuielii rezonabile potrivit legislației procesual penale*. Revista Națională de Drept, Nr. 3, Chișinău, 2016.

2. *Bănuiala rezonabilă și dreptul la apărare*. Revista Națională de Drept, Nr. 2, Chișinău, 2016.

3. *Bănuiala rezonabilă prin prisma prevederilor Convenției Europene pentru Drepturile Omului privind libertatea și siguranța persoanei*. Revista "Legea și viața", Nr. 6, Chișinău, 2016.

4. *Libertatea și siguranța persoanei prin prisma prevederilor Convenției Europene pentru Drepturile Omului*. Revista "Legea și viața", Nr. 7, Chișinău, 2016.

5. *Tratamentul bănuielii rezonabile în jurisdicția Curții Europene pentru Drepturile Omului*. Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor. Ed. a V-a: „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători. Chișinău, 2016.

6. *Bănuiala rezonabilă și temeiul răspunderii penale*. Simpozionul Internațional Științifico-Practic „Utilizarea eficientă a resurselor hidro-funciare în condițiile actuale – realizări și perspective”. Chișinău, 2016.

Sumarul compartimentelor tezei. Structura lucrării este condiționată de conținutul acesteia, scopul, obiectivele investigării tezei de doctorat și este subordonată unei logici de cercetare. Lucrarea constă din introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, anexe și lista surselor bibliografice. Prin conținutul său, cele trei capitole ale tezei reflectă atât cercetările în domeniu la ziua de azi, prezentarea analizei practice realizate, cât și opinia personală a autorului.

Cuvinte-cheie: infracțiune, bănuială rezonabilă, bănuie, libertate, reținere, arest, organ de urmărire penală, procuror, instanță de judecată, CtEDO, proces penal.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea reprezintă o fundamentare și o justificare a temei aleasă ca obiect de studiu și respectiv, cuprinde următoarele compartimente: actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei, suportul metodologic al lucrării, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică soluționată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor cercetării.

Capitolul 1 – „**Analiza doctrinară și normativă privind bănuiala rezonabilă**”, reprezintă un compartiment introductiv în care, urmare a investigațiilor și analizei lucrărilor cercetătorilor autohtoni și străini sunt stabilite scopul și obiectivele prezentei lucrări. Aici se conține analiza izvoarelor și a materialelor științifice dedicate temei tezei: reglementările

normativ – juridice în domeniu din dreptul intern și reglementările normativ – juridice internaționale, se face o analiză a bibliografiei referitor la bănuiala rezonabilă, astfel, capitolul se axează pe analiza comparativă a materialelor științifice dedicate bănuielii rezonabile reflectate în sistemele legislative ale statelor cu regimuri contemporane democratice, articolelor, monografiilor, manualelor etc., publicate în diferite state. O atenție deosebită se acordă publicațiilor din ultimii ani cu referință la problema supusă cercetării. În urma studierii literaturii de specialitate, autorul efectuează analiza comparativă a situației existente în domeniu cu descrierea atât a realizărilor cât și a lacunelor legislative, se identifică o retrospectivă a principalelor evenimente juridice în procesul de evoluție a conceptului de bănuială rezonabilă. În „Analiza materialelor științifice publicate în Republica Moldova”, se efectuează o sinteză a materialele științifice dedicate studiului bănuielii rezonabile publicate în Republica Moldova, care cu părere de rău, nu sunt numeroase, dar importanța lor reiese din impactul pe care îl are instituția cercetată asupra decurgerii corecte, just și echitabil a unui proces penal. În acest sens, necesită aprecieri de valoare manifestările doctinarilor autohtoni, orientate spre identificarea, caracterizarea și implementarea în condiții naționale a conceptului de bănuială rezonabilă. Aspectele teoretice și practice ale bănuielii rezonabile n-au constituit în dreptul național încă obiectul cercetării științifice complexe, totuși nu negăm existența cercetătorilor, care tratează și pun în discuție problemele abordate de noi, însă o fac într-o manieră dispersată, fără a urmări scopul de a evidenția toate subtilitățile bănuielii rezonabile.

În materie de studii dedicate, în general, instituției bănuielii rezonabile, Republica Moldova nu excelează, regăsim totuși autori ce se preocupă de problematica dată într-un context mai larg sau mai restrâns, referindu-ne la: I. Dolea, V. Rotaru, V. Grosu, M. Poalelungi ș.a.

Analiza materialelor științifice publicate în alte state, se rezumă la cercetarea și analiza materialelor științifice dedicate conceptului de bănuială rezonabilă, publicate în afara țării. Sunt analizate și supuse comparării diferite opinii, idei și concepte referitoare la obiectul de cercetare, publicate în așa țări ca România, Federația Rusă, SUA, Canada ș.a. Astfel se pune accent pe faptul că bănuiala rezonabilă reprezintă acea instituție a teoriei dreptului procesual penal, care la momentul de față ridică cele mai multe întrebări atât la practicieni cât și la teoreticienii din toate statele ce se declară democratice. La etapa actuală, instituția aleasă de noi ca obiect de cercetare, nu are o conceptualizare univoc acceptată, atât la nivel național cât pe arena internațională, fapt ce duce la apariția unui adevărat abuz de drept din partea ambelor părți la procesul penal.

În cazul abuzului de drept, drepturile, libertățile, competențele, atribuțiile conferite de lege subiecților nu sunt exercitate cu bună-credință, încălcându-se spiritul legii, intenția legiuitorului – finalitățile normelor juridice [1, p.441].

Referindu-ne la măsurile procesuale (existența cărora depinde de existența bănuielii rezonabile) menționăm că, măsurile procesuale sunt mijloace de constrângere folosite de organele judiciare pentru:

- garantarea executării pedepsei;
- garantarea reparării pagubei produse prin infracțiune;
- asigurarea îndeplinirii de către părți a obligațiilor procesuale[2, p.56].

Capitolul 1 se finalizează cu o analiză a reglementărilor juridice ce aparțin statelor cu diferite sisteme de drept cu privire la conceptul de bănuială rezonabilă. Astfel, privind bănuiala rezonabilă dintr-o nouă perspectivă, anume din acest considerent pentru atingerea scopului propus în lucrarea dată, este esențial de a vedea cum este reglementată instituția bănuielii rezonabile. Efectuând o analiză a reglementărilor privind „bănuiala rezonabilă” în legislația altor state aparținând altor sisteme de drept, trebuie să menționăm că de facto tot ce ne-am dorit constă în aducerea la lumină a trăsăturilor generale și a particularităților existente, atât în raport cu sistemele de organizare socială, cât și cu apartenența la un spațiu sau altul de civilizație juridică, iar această operă de a clasifica și categorisi reclamă în egală măsură laturile conținutului dreptului, dar și elementele specifice modului de exprimare a acestui conținut.

Indiferent de locul pe care îl ocupă într-un sistem sau altul de drept, însemnătatea bănuielii rezonabile nu poate fi ignorată, iar un studiu comparativ al acesteia poate fi extrem de util pentru a lămuri similitudinile de fond, ascunse adesea în diversitatea de tehnici.

Așa cum jurisprudența exercită o funcție compensatorie în sistemul juridic (oricare ar fi specificul său), pentru bazinul de factură continentală, rolul său este de a da elasticitate dreptului devenit prea rigid prin legile scrise și puțin flexibile, iar pentru cel anglo-saxon, funcția sa rămâne aceea de a limita libertatea judecătorului. Nu trebuie uitat niciun moment că cele două mari sisteme de drept corespund celor două tipuri distincte de experiență culturală, rezultând din interacțiunea mai multor factori, în mare măsură – cum am arătat mai sus – de natură istorică. În acest sens, autoarea Angel Latorre, referindu-se la modul în care s-au cristalizat formele de manifestare a dreptului, surprinde foarte bine această idee, afirmând că „un sistem de izvoare nu este fructul hazardului sau al capriciului, ci consecința multiplilor factori politici, sociologici și ideologici. Dincolo de aceștia, transpare un ansamblu de idei și fapte dominante în comunitatea de care se vorbește. Ceea ce va predomina va fi forma de lege relevantă cu intensitate crescândă de puterea statală, în detrimentul formelor spontane de creare a dreptului” [3, p.51].

La finele capitolului sunt analizate principalele metode de cercetare utilizate în investigarea conceptului dat care ne permit să concluzionăm că în prezent există o insuficiență de tratare a problemei abordate în teza de doctorat.

Capitolul 2 **„Conceptul bănuielii rezonabile în dreptul procesual penal al Republicii Moldova”** începe cu: „Accepțiunea bănuielii rezonabile potrivit legislației procesual penale”, care se axează pe cercetarea minuțioasă a accepțiunilor bănuielii rezonabile, pentru o mai bună înțelegere a esenței acesteia, autorul demarează o investigație a principalelor noțiuni și concepte. Accentul este pus pe cercetarea abordărilor clasice ale esenței bănuielii rezonabile și imixtiunilor inovatoare, totul prin prisma jurisprudenței naționale și internaționale, deoarece, doar înțelegerea esenței acestui concept complex, a multiplelor sale accepțiuni ne permit recunoașterea cu precizie a existenței sale. Tot aici este studiată legătura directă ce există între apariția bănuielii rezonabile și infracțiunea comisă, ca unic temei al răspunderii juridice.

Susținem poziția autorului A. Barbăneagră, care consideră că: „Temeiul real al răspunderii penale este un fapt juridic prescris, anume comiterea unei infracțiuni. Acest punct de vedere se desprinde, în mod implicit, și din celelalte dispoziții din partea generală și din partea specială a CP al R.M., și din dispozițiile de procedură penală. Explicația admiterii acestui temei constă în faptul că infracțiunea, fiind o faptă gravă, creează o stare de prejudiciu, iar răspunderea penală prin aplicare de pedepse, uneori deosebit de severe (cum este, de exemplu, detențiunea pe viață sau închisoarea pe termen lung), sau a unor măsuri de constrângere penală sau procedurală (de exemplu, măsurile de constrângere cu caracter medical sau educativ (art.99-104 CP al R.M. etc.), sau reținerea etc., are menirea să prevină astfel de fapte. Acolo unde nu există infracțiune, adică pericol social sau o stare de prejudiciu, nu poate și nici nu trebuie să existe răspundere penală, pedeapsă sau măsuri de constrângere, adică detențiunea pe viață sau închisoarea, măsurile de constrângere penală sau procedurale etc. Răspunderea penală fără infracțiune ar fi o răzbunare ori un lucru arbitrar, ilegal și fără rost [4]”.

„Particularitățile bănuielii rezonabile în cadrul activității speciale de investigații”, este dedicat caracteristicii mediului de manifestare a bănuielii rezonabile în cadrul activității speciale de investigații și identificarea particularităților ei. Pentru o mai bună înțelegere a instituției analizate se face o incursiune în istoria activității speciale de investigații, deoarece este de neconceput determinarea particularităților bănuielii rezonabile fără cunoașterea esenței activității menționate. Termenul „activitate specială de investigații” înseamnă: „rapiditate” în mod public sau secret, găsirea informației operative despre anumite persoane și situații, care prezintă interes pentru activitatea operativă. Abordând problema particularităților bănuielii rezonabile în cadrul activității speciale de investigații, trebuie să menționăm că instituția bănuielii într-o formă directă sau indirectă stă la baza acestui tip de activitate, fapt direct prevăzut în legislația în vigoare.

În cadrul procesului de studiere a instituției bănuielii rezonabile, au fost abordate diferite aspecte, unul dintre care este și coraportul dintre bănuiala rezonabilă și dreptul fiecărui cetățean

la apărare. Considerăm corectă poziția autorului S. Beșleaga, care reiterează că: „Societatea este interesată să nu fie pedepsiți nevinovații, pentru a asigura liniștea publică și ordinea de drept, să poată realiza dreptatea, să poată asigura ordinea în justiție, cu garantarea drepturilor și libertăților indivizilor, cu respectarea dreptului la apărare, cu garantarea dreptului de a avea un proces echitabil și corect. Acestea sunt motivele pentru care este necesar un sistem eficient de garanții, mai ales că acuzatorul public, prin calitatea de subiect procesual oficial, pregătirea sa tehnică și mijloacele pe care le are la îndemână, se află într-o evidentă și netă superioritate față de inculpat. Prin recunoașterea și garantarea exercitării efective a dreptului la apărare al inculpatului, prin asistarea sa de către un avocat cu pregătirea adecvată ca cea a acuzatorului, se armonizează cele două interese publice (acuzarea și apărarea)[5].

Ideea de bază a conceptului de apărare o constituie protejarea acestor interese și valori ale societății moderne pentru o cât mai bună realizare a justiției penale, a apărării sociale, a ordinii de drept - într-un stat de drept cu pretenții democratice cum este țara noastră.

Capitolul 3. „**Jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului și elementele de drept comparat privind bănuiala rezonabilă**” este dedicat totalmente cercetării minuțioase a jurisprudenței CEDO în materia vizată. Menționăm că libertatea individuală și siguranța persoanei reprezintă una dintre cele mai sensibile și complexe valori ale ființei umane care alături de alte drepturi fundamentale ocupă un rol primordial în cadrul unei societăți democratice. Efectuând o analiză a jurisprudenței CtEDO, constatăm atenția sporită acordată libertății individuale, iar garantarea acestui drept fundamental fiecărui cetățean trebuie să constituie o preocupare continuă a legiuitorului. Axându-se pe acest deziderat legiuitorul Republicii Moldova în cadrul art. 25 din Constituție și art. 11 din Codul de procedură penală prevăd că libertatea individuală și siguranța persoanei sînt inviolabile.

Curtea Europeană a notat că persistența unei „bănuieli rezonabile” este o condiție *sine qua non* a legalității pentru întreaga perioadă a reținerii și odată dispărută, indiferent de faza procedurală, ea conduce în mod automat la necesitatea revizuirii măsurii preventive. Aici se analizează nu doar conceptul de bănuiala rezonabilă prin prisma prevederilor Convenției Europene pentru Drepturile Omului privind libertatea și siguranța persoanei, dar și problemele constatate în special în cazurile Republicii Moldova în legătura cu bănuială rezonabilă [6,14-19].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului tratează conceptul bănuielii rezonabile, fapt care se face prin prisma articolului 5: acest articol garantează dreptul la libertate și siguranță. Prin alte cuvinte scopul acestui articol este de a proteja libertatea și siguranța persoanei împotriva reținerilor și detențiilor arbitrare. Curtea a reiterat că o persoană acuzată de săvîrșirea unei fapte penale trebuie întotdeauna să fie în libertate cu excepția cazului în care statul poate demonstra

existența unor motive relevante și suficiente care ar justifica detenția sa. Curtea a mai amintit că articolul 5 §3 al Convenției prevede că: „Orice persoană arestată sau deținută în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii”[7].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului tratează bănuiala rezonabilă prin prisma sintagmei „*motive verosimile*”, care este o noțiune autonomă care a fost definită în mai multe cauze de către Curtea Europeană. Acestea presupun existența unor fapte sau informații de natură de a convinge un observator obiectiv că persoana în cauză a săvârșit o infracțiune. Curtea a arătat că ceea ce poate trece plauzibil depinde totuși de ansamblul circumstanțelor cauzei. În vederea asigurării unei garanții veritabile împotriva arbitrariului, condiția necesității unor motive verosimile suficiente pentru a crea o suspiciune întemeiată obiectiv că o anumită persoană a săvârșit o infracțiune nu este îndeplinită în situația în care reținerea unei persoane s-a realizat în considerarea unor simple intuiții, impresii, idei, zvonuri sau prejudiciu, în calitate de indicii privind participarea acestei persoane la comiterea unei infracțiuni[8, p.21].

Potrivit Recomandării nr. (2006) 13 cu privire la cercetarea în stare de arest preventiv a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, existența unor motive verosimile care să legitimeze bănuiala că o persoană a săvârșit infracțiunea pentru care este urmărită, trebuie privită ca o condiție generală și independentă de temeiurile reținerii preventive, care sunt pericolul de la sustragerea actului de justiție, pericolul comiterii unei infracțiuni grave, pericolul de a împiedica desfășurarea actului de justiție, pericolul grav pentru ordinea publică[8, p.22].

Un obiectiv major impus de studiul de analiză îl reprezintă cauzele și condițiile care pot duce la violarea dreptului fundamental la libertate și siguranță, se analizează totalitatea de cauze și condiții în care în Republica Moldova se admite limitarea în dreptul la libertate. Tot aici se evidențiază și distincția între libertate ca atribut al ființei umane și libertatea ca drept fundamental al persoanei. Sub primul aspect libertatea are în vedere posibilitatea de mișcare a persoanei, ea însoțind toate manifestările sociale ale acesteia și fiind inclusă în noțiunea de inviolabilitate a persoanei. Sub cel de-al doilea aspect, libertatea apare ca un ansamblu de drepturi consacrate în primul rând prin Constituție, dar și prin alte reglementări juridice[8, p.23].

În cadrul Hotărârii Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova se menționează că art. 5 CEDO nu poate fi interpretat ca o autorizare a aplicării necondiționate a reținerii, care să dureze nu mai mult de o anumită perioadă. Justificarea pentru orice perioadă de detenție, indiferent de cât e de scurtă, trebuie să fie, în mod convingător, demonstrată de autorități (hot. Șarban c. Moldovei, 4 octombrie 2005, § 82). La aplicarea normelor privind reținerea, sau

arestarea la domiciliu, instanțele judecătorești și organele de urmărire penală sunt obligate să-și desfășoare activitatea astfel încât nici o persoană să nu fie lipsită de libertate în mod arbitrar sau fără ca acest lucru să fie absolut necesar[9], or caracteristicile *stat de drept, stat democratic* declarate nu reflectă realitatea, ele pot și trebuie interpretate, susține autorul D. Baltag, ca obiective strategice spre care tinde țara noastră[10, p.171].

La finele capitolului al 3-lea punem accentul pe identificarea, analiza și cercetarea conceptului de bănuială rezonabilă prin prisma diferitor legislații. O atenție deosebită se acordă prevederilor legale din așa țări ca România, Federația Rusă, Franța, Germania, Norvegia, Suedia, Anglia, SUA, Ucraina. În legislația statelor supuse analizei, nu există o reglementare precisă și concretă a instituției bănuiei rezonabile, iar actele codificate nu conțin conceptualizarea și nici a premiselor apariției ei. Cu toate acestea, codurile de procedură penală a statelor menționate operează cu astfel de unități lexicale ca bănuiala, suspiciunea, suspect și bănuie. În ciuda absenței în codurile cu pricina a unei definiții clare a instituției vizate, totuși nu putem nega existența ei pur conceptuală la diferite etape ale procesului penal.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea bănuiei rezonabile în dreptul procesul penal, analiza reglementărilor, a jurisprudenței, definițiilor și viziunilor doctrinare consacrate acestui subiect, au determinat următoarele **concluzii generale și recomandări**:

1. Bănuiala rezonabilă este un concept strâns legat atât de temeinicia începerii urmăririi penale la general, cât și de legalitatea aplicării măsurilor procesuale de constrângere, în special a celei privative de libertate. Justificarea de fapt și de drept a „bănuiei rezonabile” presupune existența unor fapte și/sau informații care ar convinge un observator obiectiv precum că ar fi fost săvârșită o infracțiune, iar caracterul „rezonabil” este determinat de toate circumstanțele faptei în ansamblu.

2. Per ansamblu, *bănuiala rezonabilă* nu poate fi divizată în bănuială de fapt și bănuială de drept, deoarece ea reprezintă un tot întreg, iar în momentul în care *bănuiala rezonabilă* apare la investigator, generează obligații de a întreprinde măsuri în vederea confirmării sau infirmării ei. Bănuiala de fapt și de drept poate fi acceptată doar convențional; bănuiala de drept ar viza măsuri procedurale, în timp ce bănuiala de fapt, constituie o presupunere, o percepție senzorial-logică a faptei penale investigate.

3. Conceptul de bănuială rezonabilă dreptul procesual-penal prezumă:

– bănuiala rezonabilă este o presupunere sau un raționament probabilistic, o concluzie preliminară privind implicarea unei persoane în comiterea unei infracțiuni; în cazul bănuielii rezonabile vinovăția nu are un caracter definitiv, solicitând investigații preliminare suplimentare și o fundamentare din partea investigatorului;

– bănuiala rezonabilă este de origine subiectivă, or reprezintă opinia incipientă a unei persoane (investigator) privitor la o altă persoană – presupus făptuitor; investigatorul se bazează pe convingerea proprie, creând un model al faptei, care poate să nu corespundă realității, și care nu coincide neapărat cu imaginea mintală a unui alt subiect (investigator); bănuiala nu are drept scop convingerea cuiva (procuror, judecător), precum că suspectul este vinovat; bănuiala rezonabilă servește drept bază pentru definirea statutului de bănuțit, iar ulterior, cu suficientă rezonabilitate, persoanei bănuțite îi poate fi adusă învinuirea;

– bănuiala rezonabilă trebuie întotdeauna justificată, fapt din care rezultă că apariția versiunilor trebuie să fie precedată de colectarea, analiza și aprecierea juridică a informațiilor cu caracter probatoriu;

– bănuiala rezonabilă aparține doar ofițerului de urmărire penală, procurorului, judecătorului, presupunerile și ipotezele altor persoane poartă doar un caracter consultativ;

– bănuiala rezonabilă trebuie să se materializeze în forma procesuală prevăzută de lege, adoptarea unei decizii de punere în aplicare a bănuielii rezonabile printr-un act procedural specific, care califică subiectul raporturilor procesual-penale drept bănuțit;

– bănuiala rezonabilă generează obligația investigatorului privind efectuarea anumitor măsuri pentru verificarea datelor deținute atât în vederea confirmării bănuielii, cât și pentru infirmarea acesteia;

– bănuiala rezonabilă este o condiție de bază pentru aplicarea arestării preventive; bănuiala trebuie să existe la momentul reținerii persoanei și să se justifice în continuu, prin probe, pe întreaga durată a detenției; bănuiala rezonabilă trebuie justificată repetat, de fiecare dată, la solicitarea de a fi prelungit termenul de arest; în cazul în care bănuială rezonabilă dispare, în virtutea unor noi date faprice, sau nu mai poate fi justificată, bănuțitul urmează a fi imediat pus în libertate[11, p.51-56].

4. Este evidentă legătura cauzală care există între bănuiala rezonabilă și temeiul răspunderii penale: în procesul elucidării circumstanțelor comiterii infracțiunii, identificării subiectului activ al infracțiunii și restabilirii echității sociale, organul de urmărire penală se axează pe bănuiala rezonabilă; *bănuiala rezonabilă constituie un standard juridic* de apreciere a faptei ca infracțiune și de încadrare a făptuitorului în calitatea procesuală de bănuțit; bănuiala rezonabilă trebuie să se

bazeze pe fapte reale și articulabile, luate împreună cu concluzii raționale, confirmate prin date factice obținute pe cale legală în cadrul instrumentării cauzei [12, p.51-57].

5. Efectele și limitele bănuielii rezonabile includ:

- Definirea statutului de bănuț (art.63CPP al R.M.);
- Instituirea măsurilor procesuale de constrângere, cu toate consecințele ce reies din ele;
- Începerea urmării penale (art.274CPP al R.M.);
- Dispunerea măsurilor speciale de investigații în cadrul cauzelor penale.

6. Bănuiala rezonabilă ca instituție a dreptului procesual penal diferă de bănuiala rezonabilă din cadrul activității speciale de investigație, or această activitate are un caracter subsidiar procesului penal, nu poartă un caracter judiciar, este guvernată de principii speciale și se desfășurează în vederea realizării sarcinilor expres prevăzute în Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații.

7. Dreptul la apărare reprezintă o prerogativă fundamentală recunoscută individului acuzat de săvârșirea unei infracțiuni condamnabile în virtutea normelor de drept penal, de a răspunde în mod coerent, prompt și adecvat acuzației înaintate. Dreptul la apărare constituie un drept subiectiv general, care conform Convenției Europene pentru Drepturile Omului include mai multe drepturi efective și concrete, precum dreptul de a fi informat despre cauza și natura acuzării, dreptul de a dispune de timpul și facilitățile necesare apărării, dreptul la auto-apărare, dreptul la alegerea avocatului, dreptul la asistența gratuită a unui avocat, dreptul la asistența gratuită a unui interpret, dreptul la audierea martorilor [12, p.51-57].

8. Tratatamentul bănuielii rezonabile în jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului se face prin prisma articolului 5: acest articol garantează dreptul la libertate și siguranță. Prin luarea unei măsuri privative de libertate, se obține o restabilire a ordinii de drept la nivel procesual, ordine perturbată de atitudinea „neloială” extra-procesuală a învinutului sau inculpatului, dar cu implicații majore în economia procesului penal. Astfel, se consideră că în domeniul măsurilor preventive se impune reglementarea explicită a principiului proporționalității oricărei măsuri preventive cu gravitatea acuzației aduse unei persoane, precum și a principiului necesității unei astfel de măsuri doar pentru realizarea scopului legitim urmărit [13, p.147-153].

9. În legislația statelor supuse analizei nu există o reglementare precisă și concretă a instituției bănuielii rezonabile. Totodată, legislația procesual-penală a statelor menționate operează cu astfel de noțiuni precum *bănuiala*, *suspiciune*, *motive verosimile*, *indicii temeinice*, *temeiuri rezonabile*, *suspect și bănuț*. În pofida absenței în legile respective a unor definiții clare privin instituția bănuielii rezonabile, totuși nu putem nega reglementarea acesteia la diferite etape

ale procesului penal. În sursele bibliografice analizate regăsim diverse elemente, componente ale conceptului de bănuială rezonabilă.

Problema științifică importantă soluționată prin cercetarea realizată constă în abordarea doctrinară și normativă a bănuielii rezonabile în dreptul procesual penal, analiza și evaluarea reglementărilor privind bănuiala rezonabilă din Codul de procedură penală al Republicii Moldova în coroborare cu exigențele CEDO, cu legislația similară a altor state, urmărind ca efect contribuția la aplicarea corectă și uniformă a legislației procesual penale, dar și la perfecționarea reglementărilor normative naționale în acest domeniu.

Propuneri și recomandări cu caracter științifico-aplicativ și normativ:

1. Instituirea unui sistem centralizat de evidență a persoanelor reținute și arestate atât penal cât și contravențional. Potrivit cadrului normativ național, actelor normative departamentale în special Ordinului nr.121/254/286-0/95 ”Privind evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”, semnat la 18.07.2008 de către conducătorii Procuraturii Generale, Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Vamal și Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției, cu modificările și completările ulterioare, prin intermediul sistemului centralizat de evidență, a Bazei Centrale de Date, responsabil de actualizarea periodică a datelor în cauză conform Legii nr. 216-XV din 29 mai 2003, ”Cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni” (M.O. al RM, 2003, nr.170-172, art.695), cu modificările și completările ulterioare,,Regulamentului privind organizarea și funcționarea Sistemului informațional automatizat „Registrul Informației criminalistice și criminologice, adoptat prin Hotărârea Guvernului nr.328 din 24.05.2012, Publicat : 01.06.2012 în M.O. al RM Nr. 104-108 , fiind MAI, se monitorizează infracțiunile, cauzele penale, din momentul înregistrării lor, dinamica de evaluare a acestora și persoanele în privința cărora au fost emise ordonanțe de punere sub învinuire, expediate în judecată cu rechizitoriu, anunțate în căutare, etc., prin întocmirea și procesarea fișelor de evidență cu parafa nr.1; 1:1; și 2:1.

2. Asigurarea accesului la acest sistem centralizat de evidență a persoanelor reținute și arestate a părții apărării, cu aplicarea anumitor măsuri asiguratorii de confidențialitate.

Practica investigării evenimentelor din 7 aprilie 2009 denotă faptul, că un număr impunător de persoane au fost ilegal reținute, arestate de către organele de resort, mai mult timp fiind deținute în diferite izolatoare de detenție din țară, fără a avea vreo posibilitate de comunicare despre locul aflării lor rudelor, apărătorilor aleși, fiindu-le grav lezat dreptul la apărare și la siguranță.

3. *Instituirea la nivel instituțional, în cadrul organelor de resort abilitate cu dreptul de a reține persoana: Procuratura Republicii Moldova, Ministerul Afacerilor Interne, Centrul Național Anticorupție și Serviciul Vamal a structurilor specializate de monitorizare și implementare a practicii corecte și uniforme de reținere a persoanelor bănuite/acuzate, în conformitate cu standardele CEDO, contracararea aplicării dublelor standarde, cu organizarea orelor de instruire profesională periodică a angajaților cu statut de "observator obiectiv" și testarea cunoștințelor profesionale în acest sens.*

4. *Reducerea termenului de reținere a bănuitului, de la 72 ore la 24 ore.* Practica denotă faptul, că atunci când o investigație are loc cu respectarea tuturor normelor legale, fiind pornită *în rem*, fără conturarea unor acuzații premature în ordonanța de pornire a urmăririi penale, procesul verbal de autosesiare, etc., investigatorul are posibilitatea de a înainta actul de învinuire făptuitorului în termenul de 48 ore de la momentul emiterii, precum prevede art.282 CPP, fără a deține bănuitul în calitate de reținut 72 ore, fiind suficiente cel mult 24 ore.

5. *Asigurarea unui sistem centralizat de evidență a dosarelor de investigație cu caracter special/Dosare de prelucrare operativă, investigație specială , inclusiv cu caracter secret, etc./, dosare în prelucrarea cărora intervin îngerințe în drepturile și libertățile persoanei, care se rezolvă sau nu se rezolvă, într-o bănuială rezonabilă pentru pornirea urmăririi penale, cu termene de prelungire aleatoriu și subiectiv un timp nedeterminat, ani de zile, transmise și preluate de mai multe generații de practicieni.*

6. *Instituirea în cadrul Procuraturii Generale a unei subdiviziuni funcționale de monitorizare, unificare a practicii de aplicare a normelor de procedură penală în domeniul institutului bănuielii rezonabile, legalității măsurilor procesuale de constrângere cu toate consecințele ce derivă din abaterile de la principiile procesului penal.*

De lege ferenda:

1. Art.6 pct.4³ CPP se propune în următoarea redacție: "*Bănuiala rezonabilă-suspiciuine care rezultă din existența unor fapte și/sau informații bazate pe date reale și articulabile, ce rezultă din surse și mijloace procesuale, care ar convinge un observator obiectiv și imparțial cu privire la comiterea, tentativa sau pregătirea unei infracțiuni, la existența temeiurilor legale de aplicare și menținere a măsurilor procesuale de constrângere, bazată pe respectarea principiului general al securității raporturilor juridice și protecției persoanei împotriva oricăror atingeri arbitrare a drepturilor și libertăților ei*".

2. Alin.1 art.63 CPP, se propune a fi modificat și completat cu pct.4 după cum urmează:

Art. 63. Bănuitul

(1) Bănuitul este persoana fizică față de care există anumite probe care conduc la existența unei bănuieli rezonabile că a săvârșit o infracțiune pînă la punerea ei sub învinuire. Persoana poate fi recunoscută în calitate de bănuît prin următoarele acte procedurale:

- 1) procesul verbal de reținere;
- 2) ordonanța sau încheierea de aplicare a unei măsuri preventive neprivative de libertate;
- 3) ordonanța de recunoaștere a persoanei în calitate de bănuît;
- 4) ordonanța de pornire a urmăririi penale, cînd aceasta a fost pornită în privința persoanei concrete sau ordonanța conține indicii temeinice privind identificarea persoanei concrete de comiterea faptei infracționale.

3. Alin.1 al art.1. Noțiunea și scopul procesului penal, trebuie de modificat și completat după cum urmează:

(1) Procesul penal reprezintă activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești cu participarea părților în proces și a altor persoane, desfășurată în conformitate cu prevederile prezentului cod. Procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent, care conține o bănuială rezonabilă despre pregătirea sau săvîrșirea unei infracțiuni.

4. Alin.1 al articolului 262 CPP, "Sesizarea organului de urmărire penală", necesită a fi modificat și completat după cum urmează:

(1) Organul de urmărire penală poate fi sesizat despre existența unei bănuieli rezonabile privind săvîrșirea, tentativa sau pregătirea pentru săvîrșirea unei infracțiuni prevăzute de Codul penal prin:

1) plîngere; 2) denunț; 3) autodenunț; 4) depistarea nemijlocit de către organul de urmărire penală sau procuror a bănuielii rezonabile cu privire la săvîrșirea unei infracțiuni.

5. Articolul 132³. Temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, urmează a fi completat cu alin.(1)¹, după cum urmează:

(1) Temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații sînt:

- 1) actele procesuale de dispoziție ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura acestora;
- 2) interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;
- 3) cererile de comisie rogatorie ale organelor de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

(I)¹ Actele în cauză trebuie să conțină o bănuială rezonabilă cu privire la săvârșirea , tentativa sau pregătirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege.

6. În context, se impune și o intervenție *de lege ferenda* în art.306 Cod penal, după cum urmează. Articolul 306 Cod penal. Pornirea ilegală a urmării penale sau tragerea cu bună-știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate

(1) Pornirea ilegală a urmării penale în lipsa unei bănuieli rezonabile privind existența infracțiunii sau tragerea cu bună-știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate de cel care efectuează urmărirea penală.

Avantajele elaborărilor propuse derivă din rezultatele și concluziile obținute pe parcursul cercetării aspectelor teoretico – practice a problemei bănuielii rezonabile și prezintă o serie de soluții cu certă valoare teoretică și practică. Semnificația teoretică a cercetării constă în faptul că aceasta aduce cu sine o abordare nouă a esenței conceptului de bănuială rezonabilă, ca instituție de bază a realității juridice, formulează o prescripție teoretică generală a bănuielii rezonabile. În fine, avantajele elaborării rezultă și din lipsa în literatura de specialitate a unui studiu complex, istoric, metodologic, teoretico-practic cuprinzător al conceptului de bănuială rezonabilă.

Planul de cercetări în perspectivă. Problematika bănuielii rezonabile este destul de amplă, complexă și cu o multitudine de aspecte, care nu pot fi examinate în întregime în limitele acestui studiu, inclusiv prin prisma încălcărilor constatate de către CtEDO. Vom menționa doar că instituția bănuielii rezonabile este direct responsabilă de apariția celor mai importante instituții procesual - penale așa ca: sesizarea organului de urmărire penală, pornirea urmării penale, determinarea statutului procesual al bănuitului, reținerea acestuia, aplicarea și menținerea măsurilor preventive, încetarea de drept, schimbarea și revocarea acestora, dispunerea măsurilor speciale de investigații. În viziunea noastră, se impune necesitatea ca statul, organele de drept, însăși dreptul ca valoare supremă a statului să conlucreze în vederea cunoașterii și promovării conceptului ce a stat la baza cercetării date.

Cele expuse mai sus ne permit afirmarea că problema analizei esenței, conținutului, premiselor de apariție, a funcțiilor, formelor, structurii, consecințelor bănuielii rezonabile în societatea noastră este actuală atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Aceasta determină necesitatea impetuoasă a cercetării bănuielii rezonabile în cadrul unor lucrări viitoare, care nu-și vor pierde niciodată din actualitate. Considerăm că ideile expuse în lucrare sunt binevenite pentru inițierea în continuare a unor cercetări complexe a instituției bănuielii rezonabile.

Bibliografia autoreferatului

1. Negru B. Teoria generală a dreptului și statului. Chișinău: Bons Offices, 2006, 520p.
2. Ionescu D. Procedura penală, partea generală. Cluj-Napoca: Sfera juridică, 2007, 338p.
3. Latorre A. Introducción al derecho, Barcelona: Editorial Ariel S.A., 1973, p. 51.
<http://www.rsdr.ro/Art-1-1-2009.pdf>(vizitat04.01.2016)
4. Barbăneagră A. și alții. Codul penal comentat și adnotat Chișinău: Cartier, 2005.
http://cj.md/uploads/CPRM_Parte_Generala.pdf. (vizitat 28.01.2017)
5. Beșleaga S. Dreptul la apărare și apărarea dreptului la apărare.
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OH11GNLE34J:proceedings.univdanubi.us.ro/index.php/eirp/article/viewFile/881/801+&cd=1&hl=ro&ct=clnk>(vizitat 28.01.2017)
6. Pântea A. Bănuiala rezonabilă prin prisma prevederilor Convenției Europene pentru Drepturile Omului privind libertatea și siguranța persoanei. În: Revista Națională de Drept, Nr. 6, 2016, p.14-19.
7. Convenția Europeană a Drepturilor Omului.
http://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf. (vizitat 28.01.2017)
8. Studiu de compatibilitate. Arest și măsurile preventive și privative de libertate Compatibilitatea cu prevederile Articolului 5 din Convenția Europeană a drepturilor omului și jurisprudența relevantă a Curții Europene a drepturilor omului. Chișinău: 2014, p.22.
http://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/studii_srsj/Studiu_de_compatibilitate_cu_prevederile_art._5_din_CEDO-MJ-2014.pdf.(vizitat 29.01.2017)
9. Hotărârii Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu nr. 1 din 15 aprilie 2013.
http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48.(vizitat 29.01.2017)
10. Baltag D. Teoria generală a dreptului. Chișinău: ULIM, 2010, 536p.
11. Pântea A. Accepțiunea bănuielii rezonabile potrivit legislației procesual penale. În Revista Națională de Drept, 2016, Nr. 3, p.51-56.
12. Pântea A. Bănuiala rezonabilă și dreptul la apărare. În: Revista Națională de Drept, Nr. 2, 2016, p. 50-57.
13. Pântea A. Tratatamentul bănuielii rezonabile în jurisdicția Curții Europene pentru Drepturile Omului. În Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor. Ed. a V-a: „Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători. Chișinău: 2016, p.142-147.

ADNOTARE

Pântea Andrei: „Bănuiala rezonabilă: cadrul procesual penal național și jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului”- teză de doctor în drept, Chișinău, 2018.

Structura tezei. Lucrarea este structurată în introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 223 izvoare, 179 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 6 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: bănuială rezonabilă, bănuie, drept, libertate, arest, organ de urmărire penală, procuror, instanța de judecată, proces penal.

Domeniul de studiu. Prezenta lucrare reflectă o cercetare științifică complexă în domeniul dreptului procesual penal, cu abordări teoretico-normative și practice, privind reglementarea bănuiei rezonabile și jurisprudența CtEDO în materie.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei constă în abordarea complexă a bănuiei rezonabile prin prisma reglementărilor din Codul de procedură penală al Republicii Moldova și a Convenției Europene pentru Drepturile Omului, dar și a normelor similare din legislația altor state, urmărindu-se ca finalitate de a contribui la aplicarea corectă și uniformă a legii, dar și la perfecționarea cadrului de reglementare în materie, prin propuneri *de lege ferenda*. Obiective: definirea bănuiei rezonabile; tratarea bănuiei rezonabile prin prisma temeiului răspunderii penale; elucidarea efectelor și limitelor bănuiei rezonabile; stabilirea particularităților bănuiei rezonabile în cadrul activității speciale de investigații; corelaționarea dreptului la apărare și bănuiei rezonabile; identificarea cauzelor și condițiilor violării dreptului la libertate și siguranță în Republica Moldova; formularea recomandărilor științifice pentru îmbunătățirea legislației semnificației bănuiei rezonabile; identificarea esenței și accepțiunilor procesual penale și a practicii judiciare pe segmentul problematicii investigate.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute derivă din abordarea conceptuală a bănuiei rezonabile în dreptul procesual penal, a limitelor, efectelor și specificului acesteia la diferite etape ale procesului penal, or teza reflectă o cercetare științifică complexă realizată prin prisma legislației Republicii Moldova în domeniu, a altor state și a jurisprudenței CtEDO, relevând elementele esențiale ale bănuiei rezonabile, corelaționarea bănuiei rezonabile cu instituția bănuieului, cu temeiul urmăririi penale, cu dreptul la apărare, cu alte principii ale procesului penal, urmărindu-se perfecționarea și eficientizarea cadrului procesual-penal.

Problema științifică importantă soluționată prin cercetarea realizată constă în abordarea doctrinară și normativă a bănuiei rezonabile în dreptul procesual penal, analiza și evaluarea reglementărilor privind bănuiala rezonabilă din Codul de procedură penală al Republicii Moldova în coroborare cu exigențele CEDO, cu legislația similară a altor state, urmărind ca efect contribuția la aplicarea corectă și uniformă a legislației procesual penale, dar și la perfecționarea reglementărilor normative naționale în acest domeniu.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă. Semnificația teoretică a prezentului studiu rezidă din investigarea detaliată a tuturor elementelor care formează conținutul bănuiei rezonabile, iar rezultatele obținute în cadrul acesteia vor contribui la îmbunătățirea reacției sociale a statului contra infracțiunilor, inclusiv la înlăturarea unor lacune de abordare a problematicii acestei instituții, motiv pentru care au fost elaborate propuneri de lege ferenda privind perfecționarea cadrului normativ existent în domeniu. Valoarea aplicativă a tezei constă în faptul că tezele și concluziile formulate pot fi utilizate în cadrul unor alte cercetări științifice, pot fi utile în activitatea practică a organelor judiciare, precum și în procesul de instruire în cadrul facultăților de drept ale instituțiilor de învățământ superior.

Implementarea rezultatelor științifice. Concepțiile și concluziile de bază ale tezei de doctorat pot fi utilizate în cadrul cercetărilor științifice în domeniul procesului penal, la soluționarea cauzelor penale, precum și în vederea armonizării legislației procesual-penale conform standardelor europene.

Аннотация

Пынтя Андрей: „Обоснованное подозрение: национальное уголовно-процессуальное законодательство и юриспруденция Европейского Суда по Правам Человека”- докторская диссертация в области права, Кишинев, 2018.

Структура диссертации. Работа состоит из введения, трех глав, общие заключения и рекомендации, библиография из 223 источников, 179 страниц основного текста. Результаты работы опубликованы в 6 научных статьях.

Ключевые слова: обоснованное подозрение, подозреваемый, право, свобода, арест, орган уголовного преследования, прокурор, судебная инстанция, уголовный процесс.

Область исследования. Настоящая работа представляет собой научное исследование, с теоретико-нормативным и практическим подходом уголовно-процессуального регламентирования обоснованного подозрения, в сочетании с юриспруденцией ЕСПЧ в данной области.

Цели и объективы работы состоят в комплексном подходе к обоснованному подозрению в сочетании с юриспруденцией ЕСПЧ, а также аналогичным нормативным полем других государств, преследуя цели содействия правильного и единообразного применения закона а также улучшения нормативного кадра путём внесения изменений и законных поправок. **Объективы:** выявление обоснованного подозрения, интерпретация обоснованного подозрения в соотношении с основанием уголовной ответственности, выяснение последствий и параметров обоснованного подозрения, установление особенностей обоснованного подозрения в рамках специальных мер уголовного характера, соотношение права на защиту и обоснованного подозрения, выявление причин и условий нарушения право на свободу и безопасности в РМ, разработка научных рекомендаций для улучшения законодательства относящаяся к обоснованному подозрению, разработка научных рекомендаций для улучшения законодательства касающаяся значимости обоснованного подозрения, выявление сущности и допустимости уголовно-процессуальных возможностей а также судебной практике по исследованными проблемами.

Новизна и научная оригинальность достигнутых результатов исходит из концептуального рассмотрения обоснованного подозрения в уголовно-процессуальном праве на различных стадиях уголовного процесса, т.к. научная работа проявляется в комплексном научном исследованием, в отражении законодательства РМ и других стран в данную область, в сочетании с юриспруденцией ЕСПЧ, выявляя основные элементы обоснованного подозрения, соотношение обоснованного подозрения с институтом подозрения, основанием уголовной ответственности, право на защиту в соответствии с определёнными принципами уголовного процесса, в целях усовершенствования и повышения эффективности уголовно-процессуального кадра.

Важная научная проблема, которая разрешена в работе состоит в доктринарном и нормативном исследовательском подходе к обоснованном подозрении в уголовно-процессуальном праве, анализом и оценкой регламентации обоснованного подозрения в УПК РМ, в соотношении с требованиями ЕСПЧ, с аналогичным институтом право других государств, преследуя цели внесения особого вклада в правильное и единообразном применении уголовно-процессуального законодательства, а также в усовершенствовании национального нормативного кадра в данной области.

Теоретическая и практическая значимость. Теоретическая значимость обусловлена комплексным исследованием составляющих элементов обоснованного подозрения, а полученные результаты будут способствовать улучшению социального реагирования государства в борьбе с преступностью, включая устранение недостатков по рассмотрении предложений об изменении действующего законодательства, мотивы исходя из которых были разработаны проекты определённых норм касающиеся нормативной уголовно-процессуальной базы. Практическая значимость работы состоит в возможности применения ее тезисов, выводов, результатов в других научных исследованиях, полезными в практической деятельности правоохранительных органов, а также в подготовке специалистов высших учебных заведений юридического профиля.

Внедрение научных результатов. Концепции и основные выводы докторской диссертации могут быть использованы в процессе научных исследований в области уголовного процесса, при расследовании уголовных дел, а также в целях гармонизации уголовно-процессуального законодательства с европейскими стандартами.

ANNOTATION

Pântea Andrei: „The reasonable doubt: national criminal procedural framework and the jurisprudence of European Court of Human Rights”- doctor of law research paper, Chişinău, 2018.

The structure of the thesis: The paper contains an introduction, four chapters followed by conclusions and recommendations; the bibliography consists of 223 sources, with 179 basic text pages. The results obtained are published in 6 scientific studies.

Key words: reasonable suspicion, suspicion, law, liberty, detention, investigating authority, prosecutor, court, criminal trial.

Field of study: The work represents a scientific, theoretical and practical research, on the legal institution of reasonable suspicion, in the light of ECtHR jurisprudence.

The purpose of the work: The paper is based on a complex research of the concept of reasonable suspicion emerged from the national criminal procedure legislation and regulations of the European Convention on Human Rights, supported by the comparative regulatory framework of other states, pursuing the purposes to add improvements to the correct and uniform application of the law, but also to add *lege ferenda* proposals to the statutory law. Objectives: revealing the concept of reasonable suspicion; revealing the concept of reasonable suspicion from the prospective of criminal liability; explaining the effects and limits of reasonable suspicion; establishing the particularities of reasonable suspicion within the special investigative activity; correlation of the rights of defense to the concept of reasonable suspicion; identifying the causes and conditions of violation of the rights to liberty and security in the Republic of Moldova; formulating scientific recommendations for improvements to the law considering the concept of reasonable suspicion; identifying the essence, legal percepts and jurisprudence related to the issues within the investigated area.

The scientific novelty and originality: derives from the conceptual approach to reasonable suspicion within the criminal procedure law, its limits, effects and specifics at different stages of criminal trial, because the paper aims to a complex research regarding the national legislation, the legislation of other states and the jurisprudence of ECtHR, revealing the essential elements of the concept of reasonable suspicion, correlating it with the legal institution of suspect, grounds of criminal liability, with the right to defense, with other principles of criminal proceedings and trial, aiming to improve the criminal procedure framework.

The important scientific problem solved: the research deals a doctrinal and normative approach to the concept of reasonable suspicion in the criminal procedural law, analyzing and evaluating the regulations in the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova in close connection with the ECHR requirements, with similar legal framework of other states, the correct and uniform application of the criminal procedure law, but also the improvements to the national normative regulations.

Theoretical and practical value: It address to the essence of the concept of reasonable suspicion, its impact on public order and rule of law, including the removal of the gaps by formulating proposals to the normative framework. The value of the thesis consists also in the fact that the research and conclusions made can be used in other scientific researches, can be useful in the practical activity of the judiciary bodies, as well as during the studies within the law faculties. The value also lies in the possibility of applying the results during the lawmaking process with the aim of improving legislation. Suggestions developed in the research, conclusions and recommendations can be used in the preparation of analytical programs and in the process of conducting courses of Criminal Procedure Law or Criminal Law.

Implementation of scientific results. The results of the research, theoretical conclusions and practical recommendations can be used in the improvement and enrichment of the national legal doctrine because the deficiencies that occurred in criminal proceedings cannot be solved without a proper theoretical approach to the concept of reasonable suspicion.

PÂNTEA Andrei

**Bănuiala rezonabilă: cadrul procesual penal național și jurisprudența Curții
Europene pentru Drepturile Omului**

Specialitatea 554.03 – Drept procesual penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Hârtie ofset. Tipar. ofset.
Coli de tipar: 1,0

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tirajul: 60 ex

**Institutul de Cercetări Juridice și Politice
Mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare, 1, MD 2001**